

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

Филологиялық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

Филологическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3528

№ 1 (2021)

Павлодар

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
ТОРАЙГЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА**

Филологическая серия

выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

О постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ30VPY00029268

выдано

Министерством информации и общественного развития
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области лингвистики, и языкознания

Подписной индекс – 76132

<https://doi.org/10.48081/MPRM4825>

Бас редакторы – главный редактор

Жусупов Н. К.

д.ф.н., профессор

Заместитель главного редактора

Анессова А. Ж., *доктор PhD*

Ответственный секретарь

Уайханова М. А., *доктор PhD*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Дементьев В. В., *д.ф.н., профессор (Российская Федерация)*

Еспенбетов А. С., *д.ф.н., профессор*

Трушев А. К., *д.ф.н., профессор*

Маслова В. А., *д.ф.н., профессор (Белоруссия)*

Пименова М. В., *д.ф.н., профессор (Российская Федерация)*

Баратова М. Н., *д.ф.н., профессор*

Аймухамбет Ж. А., *д.ф.н., профессор*

Шапауов Ә. Қ., *к.ф.н., профессор*

Шокубаева З. Ж., *технический редактор*

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

<https://doi.org/10.48081/EUEP4871>

***А. Қ. Жұмабекова, А. Е. Ауелбекова**

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

ҒЫЛЫМИ ДИСКУРСТЫҢ БАЛАМАЛЫЛЫҒЫНА ЖЕТУ АСПЕКТИЛЕРІ

Мақала ғылыми стиль мәтіндерін аудару кезінде баламалылыққа қол жеткізу тәсілдерін зерттеуге арналған. Қазақ, ағылшын және орыс тіл білімінде «ғылыми дискурс» терминінің анықтамасын талқылауға ерекше назар аударылады. Зерттеу материалы ретінде Карен Армстронгтың «Құдай тарихы: 4000 жылдық иудаизм, христиан және ислам іздеуі» атты университеттерге арналған дінтану оқулығының ағылшын тіліндегі түпнұсқасы және қазақша аудармасы таңдалды. Қазақ тіліндегі аударма 2018 жылы «Рухани жаңғыру» бағдарламасы негізінде «Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» аясында жүзеге асырылды және бұдан бұрын талданбаған. Аударматанудағы ғылыми дискурс – тиісті пәндік саламен және оның нақты терминологиясымен алдын-ала танысқан жағдайда ғана кәсіби жұмыстарды орындауға болатын аудармашылық қызмет екендігі сөз жүргізілді. Аталған оқулықтың ағылшын тілінен қазақ тіліне тікелей аударылу ерекшеліктеріне функционалдық және прагматикалық аспектілерде талдау жүргізілді. Жалпы алғанда, үш әлемдік діндерге: иудаизм, христиандық және исламға қатысты терминдермен және тұрақты сөз тіркестерімен түпнұсқа мәтін мазмұнының дұрыс берілуі туралы қорытынды жасалды. Нақты емес немесе толық емес аудармалары бар мәнмәтіндердің мақала авторларының өз нұсқалары келтірілген.

Кілтті сөздер: ғылыми дискурс, аударматану, термин, баламалылық, ғылыми мәтін, трансформация.

Кіріспе

Ғылыми мәтін ғылыми қарым-қатынас қатысушыларының құрамына, қарым-қатынас орны мен уақытына, ғылыми қарым-қатынастың қандай да бір формасында қарастырылған рөлдік бөлулерге және басқа да талаптар сақталған жағдайда ғана маңызды болатын күрделі тілдік белгі ретінде түсіндіріледі.

Сондай-ақ, мәтінді өзектендіру кезіндегі қоғамдағы ғылыми білімнің жай-күйі, қоғамды дамытудың осы тарихи-мәдени кезеңінде ғылымға берілетін рөл шешуші рөл атқарады. Ғылыми мәтіннің осындай ұғымын анықтау үшін ғылыми айналымға «ғылыми дискурс» деген анықтама енгізілді. Осылайша, ғылыми дискурс – оның мазмұндық, функционалдық және ресми параметрлері әлеуметтік-мәдени, тарихи-мәдени, жағдайлық-рөлдік және танымдық ықпалдардан туындылар ретінде қарастырылатын ғылыми мәтін болып табылады. Қазіргі тіл білімінде антропоцентризм тәсілінің пайда болуы бұл тілді құрылымдық оқығудан өзіне және адамаралық қарым-қатынасты талдауға көшуге әкелді. Зерттеудің ауырлық орталығы сөйлеу қарым-қатынасы және өзара іс-қимыл, сөйлеу және түсіну үдерістері, адамның қоршаған ортамен, ұлттық және мәдени құндылықтармен қарым-қатынасы басты рөл атқаратын сөздерді құру жағдайын зерттеу жағына қарай жылжи бастады. Қазіргі адамның өмірін сапалы жаңа деңгейде – дискурс деңгейінде талданып, тіл жүйесіндегі адам өмірінің негізгі санаттарының бірі ретінде сөйлеу іс-әрекетінсіз елестету мүмкін емес. Қазіргі уақытта дискурс термині отандық, сондай-ақ шетелдік әртүрлі лингвистикалық зерттеулерде кеңінен таралған.

Ғылыми ақпараттың мамандандырылған сипатының арқасында ғылымдағы дискурс әлеуетті түсініктің әртүрлілігін, сондай-ақ әр түрлі аудиториялардың алдына қойылған мақсаттарды ескеру үшін үнемі дамиды, сол себепті ғылыми дискурс пен аударматанудың арақатынасы зерттеу арқылы анықталады.

Зерттеудің материалдары мен әдістері. Зерттеудің материалы ретінде Карен Армстронгтың «A History of God: The 4,000 year Quest of Judaism, Christianity and Islam» ағылшын тіліндегі оқулықтың түпнұсқасы және оның қазақ тіліне аударылған «Иудаизм, христиандық пен исламдағы 4000 жылдық ізденіс: Құдайтану баяны» мәтіні болып табылады. Тәржімелегендер: Д. Кенжетай, К. Қаратышқанова, А. Тасболат, Н. Тұрсынбаев. «Рухани жаңғыру» бағдарламасы негізінде «Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» жобасы аясында 2018 жылы «Ұлттық аударма бюросы» Қоғамдық қоры басып шығарды. Зерттеуде 20-дан астам түпнұсқа мәтіні мен аударма ғылыми дискурс үзінділері талданған.

Зерттеу барысында салыстыру әдісі, жүйелеу, семантикалық талдау, жинақтау, жіктеу, кері аударма, дискурс-талдау әдістері қолданылды. Оқулық негізінде функционалды-прагматикалық аспектілерді сипаттау, аудару барысындағы трансформацияларды жіктеу, түпнұсқаны аудару арқылы баламалыққа жетуде өзіндік нұсқаны талдау жүргізілді.

Негізгі әдіс дискурс-талдау болғандықтан, бұл мәселе бойынша пікір-таласты егжей-тегжейлі қарастырайық.

Зерттеудің нәтижелері және пікірталас.

Ғылыми дискурс – 1970 жылдың ортасынан бастап батыс еуропалық және американдық ғылымда дискурс ұғымының таралуымен бірге кеңінен қолданылатын көп мағыналы термин. Ғылыми дискурс оның ықтимал түсініктерінің бірінде қалыптасқан ғылыми білім жүйесін, яғни адамның алған танымдық нәтижесін ұтымды қуәландыратын білімнің дәлелдік жүйесін білдіреді. Ғылыми стильдің пайда болуы тілдің қызметімен, оның қарым-қатынас жасаудағы қоғамдық сана, әлеуметтік қарым-қатынас әсер етеді. Ғылыми білімнің маңызды белгілері: рационалдылық, сенімді білімді іздеуге бағыттылық; іздеуді ұйымдастырудың ерекше тәсілі – ғылыми зерттеу; әмбебаптық, яғни кез келген нақты салада зерттеу әдістерін қолдану мүмкіндігі; саналы субъектінің ерекше сипаты – ғылыми қауымдастық болып табылады [1, 390].

«Ғылыми дискурс» терминінің мағынасы 1960 жылдан бері Кеңес, Ресей тіл білімінде теориялық түрде негізделген функционалды сөйлеу мәнері теориясында ғылыми функционалды мәнер мағынасына жақын болып табылады. 1960–1990 жылдардағы ғылыми функционалды мәнерді зерттеулерден шығатын негізгі қорытынды – ғылыми сөйлеудің негізге алынатын сипаттамалары: мәнердің тілтаным негізі ескерілген дұрыстық, қисындылық, жалпылау, ұғымдылық, дәлдік, сәйкестік болып табылады. Ғылыми мәтіндегі тілтанымдық және экстратілтанымдық ықпалдардың өзара байланысы дәлелденген және сипатталған. Ғылыми мәтіннің мағыналық құрылымында адамның іздену-зерттеу қызметінің негізгі кезеңдері мен заңдылықтары көрініс табады. 1990 жылдардан бері мәтін тілтанымның әдістері мен қағидаттарының жалғасы ретінде ғылыми дискурсты тілтанымдық талдау әдіснамасы әзірленуде. Маманның тілдік және қатысымдық бағытталған дайындығының бір бөлігі, зерттеу мақаласын, ағылшын тіліндегі жобаны лексика-грамматикалық ережелер мен ғылыми мәнер қағидаларына сәйкес ауызекі-тұрмыстық ағылшын тіліне қарағанда дұрыс жазуға бағытталған – ғылыми хат бөлек бағыт ретінде қалыптасты.

Ғылым әмбебаптығының жақтаушысы болып табылатын Виддаусон ғылыми дискурстың әмбебаптығы туралы сендірерлік мәлімдеме жасады, ол: «Әлемдік тілдердің көпшілігі ғылыми-техникалық дискурстың маңызды бөлігі болып табылатын ұғымдар, әдістер мен процедуралардың жалпы әмбебап жиынтығын пайдаланады» – деп бекітеді [2, 283]. Дискурс-талдау әдебиетінде ғылыми дискурсқа жеткіліксіз көңіл бөлінеді, ол көбінесе қарым-қатынас аспектісінде қарастырылады. Оның теориялық үлгісін құру үшін философиялық-әдіснамалық сипаттағы ережелер тұжырымдалмаған, онсыз ғылыми дискурстың ерекшелігі және оның түрлері, ғылыми дискурстың басқа институционалды дискурстармен салыстырмалы талдауын жүзеге асыру өте қиын.

Ғылыми дискурсты В. И. Карасик былай анықтайды: «Екі тең сұхбаттасушылардың арасында вербалды түрде алып жүру (мысалы, ұсынылған тақырыпқа жақсы бағдарланатын және ғылыми көзқарастарды талқылауға немесе ұсынуға дайын қатысушылар арасындағы ғылыми өріс)» [3, 230]. Ғылыми мәтіннің авторына оқырман аудиториясына сұхбат жүргізу үшін тек қисынды, дәйекті және негізделген тұжырымдар беру ғана емес, сонымен қатар, сөйлеу (білу, ойлау) автор өзінің зерттеуімен оны түсінуі немесе оқи алуы. Ғылыми мәтін авторды сыни ойластырылған зияткерлік шебер ретінде сипаттайды, ол идеялардың серпінді әлеміне сенімді түрде еніп, өз мүдделері саласындағы пікірталастар мен талқылауларға белсенді қатысады.

1990 жылдардан бері мәтін тілтанымының әдістері мен қағидағтарының жалғасы ретінде ғылыми дискурсты тілтанымдық талдау әдіснамасы әзірленуде. Маманның тілдік және қатысымдық бағытталған дайындығының бір бөлігі, зерттеу мақаласын, ағылшын тіліндегі жобаны лексика-грамматикалық ережелер мен ғылыми мәнер қағидаларына сәйкес ауызекі-тұрмыстық ағылшын тіліне қарағанда дұрыс жазуға бағытталған – ғылыми хат бөлек бағыт ретінде қалыптасты. «Академиялық хат» тұрақты тіркес ағылшын тіліндегі әдебиетте жиі қолданылса, орыс тіліндегі әдебиетте «мәтіннің ғылыми стилі» ұғымында қолданылады.

В. Е. Чернявскаяның пайымдауынша: «Ресей тіл білімінде қоғамдастыққа ғылыми нәтижені тиімді ұсыну әдістемесі, жаңа ғылыми білімді ұстанудың оңтайлы сөйлеу стратегиясы және ғылыми мәтін авторының мамандар мен сарапшылар қауымдастығымен өзара әрекеттесуі әзірленуде» [4, 37].

Дискурсты зерттеумен белсенді айналысатын ресейлік ғалымдар арасында А. Е. Кибрик, Н. Д. Арутюнова және т.б. бар.

Зерттеуші Д. Джи айтуынша: «Дискурс – бұл ұқсастықтың жиынтығы, ол басқа білетін белгілі бір рөлді алу үшін қалай әрекет ету, сөйлеу және жазу туралы жақын нұсқаулармен бірге жеткізіледі» [5, 11].

Э. Кадди дискурсты былай сипаттайды: «...біреу сөйлесуді толық көлемде еркін жүргізе алмайды. Сіз не сол сөйлесудің ішіндесіз, не болмаса оған мүлде қатыса алмайсыз» [6].

Отандық тілтанушы К. Қ. Садирова дискурсқа осындай анықтама береді: «Ғылыми қызмет субъектісі танымдық әрекетке оның ажырамас бөлігі ретінде енгізілген және ол алған білім қолданылатын таным құралдарына, талдаудың ракурсына, сипаттаудың сайланатын түріне байланысты. Осы құралдар, ракурстар мен түрлер олардың көмегімен алынған нәтижелер қандай да бір дәлдік пен толықтықтың дәрежесімен-заттардың нақты жағдайын жаңғыртуы тиіс» [7, 12–17].

Пікір-таластың нәтижесінде аударма дискурсивті үрдіс ретінде қарастырылуы тиіс деген қорындыға келеміз, онда әртүрлі ойлау әрекеттері

жасалады: оқу, түсіну, талдау, шешімін таңдау, нәтижені сыни тұрғыдан түсіну. Демек, сөздер мен ұсыныстар деңгейінен дискурс деңгейіне ауысамыз, яғни тілдік бірліктер арқылы нақты дискурстың қоғаммен өзара әрекеттесуін ескере отырып, мәтінді жасау және қабылдау жүзеге асырылады. Мәтін аудармашының құндылығын, мінез-құлқын, дүниетанымын өзгертіп, социумға әсер етуі мүмкін. Осылайша, дискурсивтік көзқарастан аударма – бастапқы мәтіннің идеялары мен фактілерін автор енгізген ақпаратты, бастапқы мәтін жанрын есепке ала отырып, басқа мәдениеттің ерекшеліктеріне бейімдеуге әрекет жасау.

Жоғарыда аталған оқулықтың мазмұнын түпнұсқа және аударма мәтінде салыстырғанда кейбір дәлсіздіктер байқалады:

Түпнұсқа:	Аударма:
X. The Death of God?	X. Құдайдан айырылдык па?
XI. Has God a Future? [9, 1]	XI. Құдайға құлшылық жалғаса ма? [10, 1]

Кітапты еліміздің білікті мамандары аударған, аудармашы, дінтанушылар бұл салада ұзақ жылдар бойы еңбегін сіңіріп, оқулықты оқырманға түсінікті тәржімелеген. Көрініп тұрғандай оқулықтың тараулары түпнұсқа тілден аударма тілге барынша жақын тәржімеленген.

X тараудың аударылуына назар аударсақ, түпнұсқа тілдегі «The Death of God?» сұраулы сөйлемі қазақ тіліне сөзбе-сөз аударылмай грамматикалық алмастыруды қолдана отырып «Құдайдан айырылдык па?» – деп аударылған. Яғни, грамматикалық алмастырулар – түпнұсқадағы грамматикалық бірліктің аудармада басқа грамматикалық мәнге ие трансформациялануы. Егер түпнұсқаға сәйкестендіріп тәржімелеп көрсек, «Құдайдың өлімі бола ма?» – деп тура нұсқасын ұсынуға да болады.

1 тарау. Өуелгіде.

Түпнұсқа мәтіні:	Аударма мәтіні:	Біздің нұсқа:
The Latins experienced numina (spirits) in sacred groves; Arabs felt that the landscape was populated by the jinn [9, 11].	Қасиетті ормандарда римдіктер рухтар, numina барын сезген; арабтар қоршаған ортада жындар барын білген [10, 16].	Рим халқы нуминаны (рухтар) қасиетті ормандарда барын сезген; араб халқы табиғатта жындар қоныстанғанын сезген.

Алғашқы тараудағы мына сөйлемге назар аударалық, барынша тура аударылған, транслитерация қолданылған, дәлірек айтсақ, jinn сөзі аударма тілдің әріптерімен беріліп, жындар деп аударылған. Транслитерация (лат. trans – арқылы, litera – әріп) – түпнұсқа мәтіндегі сөздердің аударылатын тілдің

әріптерімен берілуі. Алайда *pumina* сөзі дәл сол қалпында аударма мәтінге көшірілген. Бұл сөздің мағынасын не түсініктемесін оқулықта ескертпе ретінде берілгені жөн деп санаймыз. Ал бұл сөз латын діни сөздер сөздігі анықтамасы бойынша, *pumen* немесе көпше түрде *pumina* – латын термині «Құдайшылдық» немесе «Құдай болу» деген мағынаны білдіреді [11]. Цицерон адамдардың өмірін қамтитын «Құдайдың ақыл-ойы» – «*divine mind*» (*divina mens*) және «Құдайдың күші» – «*divine power*» (*vis divina*) туралы жазады [12, 119–120].

1 тарау. Әуелгіде:

Түпнұсқа мәтіні:	Аударма мәтіні:	Біздің нұсқа:
When sweet and bitter mingled together, no reed was plaited, no rushes muddied the water, the gods were nameless, natureless, futureless [9, 12].	«...біртұтас сулары алып жататын. Қамыс лашықтар әлі болмаған, Қамыс қопасы әлі көзге шалынбаған. Құдайлардан әлі ешкім болмаған, Ештеңенің аты аталып, тағдыры белгіленбеген, Қойнауларда құдайлар пайда болғанда...» [10, 19].	Ащысы мен тұщысы араласып жатқанда, қамыстан ештеме жасалмаған, суы еш лайланбаған, Құдайлардың аты да, табиғаты да, болашағы да болмаған.

Бұл өлең ұйқасында тәржімешілер көркем әдеби стильде аудару мақсатында сөйлемнің түпнұсқасындағы көптеген сөз тіркестері түсіріліп, трансформацияға ұшыраған. Компрессия, яғни мәтін ықшамдалған – жинақы мәтінге келтіру үшін түпнұсқаны өзгертіп, сөйлемнің артық элементтері түсіріліп аударылған.

Sweet and bitter – ащысы мен тұщысы тіркесі алынып тасталған; «the gods were nameless, natureless, futureless – Құдайлардың аты да, табиғаты да, болашағы да болмаған» құрылысы да түсірілген.

10 тарау. Құдайдан айырылдық па?

Түпнұсқа мәтіні:	Аударма мәтіні:	Біздің нұсқа:
Western theology had tended to over-emphasise the importance of rationality ever since Thomas Aquinas, a tendency which had increased since the Reformation [9, 151].	Батыс теологі Акуинолық Томас бергі деуірдегі рационализмнің маңыздына көп мән берді [10, 355]	Томас Аквинат заманынан бастап Батыс дін жүйесі рационалдылықтың маңыздылығын шектен тыс атап өтуге ұмтылды және бұл үрдіс Реформация заманынан бастап күшейе түсті.

Бұл сөйлемде omission – қысқарту трансформациясы қолданылған. Түпнұсқадағы күрделі сөйлемнің маңызды бөлігі қысқартылды.

Аударма кезінде ғылыми мәтіндер аса мұқияттылықты қажет етеді және мәтіннің синтаксистік құрылымын сақтау мақсатында жету қажет.

Бұл талдаулардан шығатын қорытынды – осы оқулық бар адамзат баласының басын қосуға талпынатын діни ойлар жиналған және діндер тарихы бөлінбей, автор діндер бір-бірімен тығыз байланысты екенін түсіндірген. Бұл дінтанудағы ірі еңбектердің бірі. Оқулықты білікті дінтанушылар, профессор, ғалымдар аударған. Оқырманға түсінікті, түпнұсқаға барабар тәржімеленген. Біздің талдау жасау себебіміз – сәйкессіздіктерді анықтап, қандай нұсқа ұсынғанда ғылыми дискурстың баламалылығына жете аламыз және сол мақсатта ғылыми оқулықтың функционалды-прагматикалық аспектілерін айқындау болып табылады.

Қорытынды

Тікелей дәнекерсіз аударылған оқулықтарды талдай отырып қазақ тілі негізінде ғылым тілі қалыптасып, тілдік бірліктердің ғылыми дискурста мамандануы ғылыми стильдің пайда болуына әкелері сөзсіз.

Аударматанудағы ғылыми дискурс – тиісті пәндік саламен және оның нақты терминологиясымен алдын-ала танысқан жағдайда ғана кәсіби жұмыстарды орындауға болатын аудармашылық қызмет.

Аудармашы тек шет тілді ортада ғана қолданылатын, аударма тілінде баламасы жоқ терминдерге ерекше назар аударуы тиіс. Ғылыми мәтіннің тәржімесін дұрыс және кәсіби орындау мақсатында дайындық жұмыстарына көп уақыт жұмсауы тиіс – мамандардан кеңес алып, түрлі анықтамалықтар мен сөздіктерден жаңа терминдерді іздеуі керек. Дегенмен, аудармашы қателесуден сақтандырылмаған, өйткені қазіргі заманғы ғылым жылдам жаңартылып, күн сайын жаңалықтар енуде.

Басқа тілдік оқулықтарды жылдан-жылға көбірек аударған сайын жаңа бас көтеріп келе жатқан аудармашы мамандар үлкен мүмкіндік пен тәжірибеге ие болып, құзыреттіліктерін шындайды. Осы дін саласындағы кітапты талдау арқылы біз де бірқатар жаңа терминдермен танысып, аудармашылардың қазіргі заманда жоғары сұраныстағы маман екендігіне көз жеткізудеміз. Ғылым күн санап дамуда және осы оқулықты талдау – жоғарыда жазылған себептерге байланысты зор маңызға ие. Зерттеу барысында біз көптеген мысалдарды талдадық, бірақ мақаланың көлемі бұл талдауларды толық көрсетуге мүмкіндік бермейді. Бұл оқулық түпнұсқаға барынша жақын аударылған. Мысалдардағы дәлсіздіктердің себебі, тәржімешілердің көркем әдеби стильге ұқсатып және бар оқырман қауымға түсінікті аудару мақсатында. Алайда, аудармашылық трансформациялар мен түпнұсқа үлгідегі діни терминдер мен сөздерді орынды қолданғанда толық баламалылыққа жетуге болады. Ғылыми дискурстың баламалылығына жету үшін ғылыми стильдегі мәтіндерді тәржімелеу барысында терминдерге назар

аударып, ғылымның өздік стилінде тәржімелеп, діни терминдерді түсіну керек, қысқартулар болмау керек.

Пайдаланған деректер тізімі

1 **Қалиев, Ғ.** Тіл білімі терминдерінің түсіндірме сөздігі [Мәтін] – Алматы : Сөздік-Словарь, 2005. – 439 б.

2 **Widdowson, H. G.** EST in theory and practice. An ETIC Occasional Paper. [Мәтін] – London : The English Teaching Information Centre, 1975. – 330 p.

3 **Карасик, В. И.** Языковой круг: личность, концепты, дискурс [Мәтін] – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.

4 **Чернявская, В. Е.** Научный дискурс: Выдвижение результата как коммуникативная и языковая проблема [Мәтін] – М. : УРСС, Либроком, 2017. – 139 с.

5 **Gee, J. P.** Literacy, Discourse, and Linguistics : Introduction [Мәтін] // Journal of Education. – 1989. – 171 (1). – P. 5–17.

6 **Cuddy, A.** Your Body Language Shapes Who You Are. – TED Conferences LLC. Edinburgh International Conference Center, Edinburgh. June 2012. – Lecture. 30.09.2015. [Электронды ресурc]. – https://www.ted.com/talks/amy_cuddy_your_body_language_may_shape_who_you_are (Қаралған күні 06.01.2021).

7 **Садирова, К. Қ.** Қазақ тіліндегі көп пропозициялы дискурстың құрылымдық негіздері [Мәтін]. – Ақтөбе, 2008. – Б.12-17.

8 **Ахатова, Б. А.** Политический дискурс: формы выражения языкового сознания: дис...док. филол. наук [Мәтін] – Алматы : КазУМОиМЯ им. Абылай хана, 2007. – 205 б.

9 **Armstrong, K.** A History of God: the 4,000-year Quest of Judaism, Christianity and Islam [Мәтін] – New York, 1993. – 198 p.

10 **Армстронг, К.** Иудаизм, христиандық пен исламдағы 4000 жылдық ізденіс: құдайтану баяны [Мәтін] / ауд. Д. Кенжетай, К. Қаратышқанова, А. Тасболат, Н. Тұрсынбаев. – Алматы, 2018. – 432 б.

11 **Charlton, T. L.; Charles Sh.** A Latin Dictionary (in Latin). Perseus Digital Library: Oxford. Clarendon Press. – 1879. – [Электронды ресурc]. – <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0059%3AAalpha+letter%3DY> (Қаралған күні 06.01.2021).

12 **Cicero.** De Divinatione. Loeb Classical Library; The Latin Library. [Электронды ресурc]. – https://www.loebclassics.com/view/marcus_tullius_cicero-de_divinatione/1923/pb_LCL154.213.xml (Қаралған күні 06.01.2021).

References

- 1 **Qaliev, Ğ.** Til bilimi terimderiniń túsindirme sózdigi. [Glossary of linguistic terms] [Text] – Almaty : Sózdik-Slovar, 2005. – 439 p.
- 2 **Widdowson, H. G.** EST in theory and practice. An ETIC Occasional Paper. [Text] – London: The English Teaching Information Center, 1975. – 330 p.
- 3 **Karasik, V. I.** Yazykovoj krug: lichnost', koncepty, diskurs. [Language circle: personality, concepts, discourse] [Text] – Volgograd : Peremena, 2002. – 477 p.
- 4 **Chernyavskaya, V. E.** Nauchnyj diskurs: Vydvizhenie rezul'tata kak kommunikativnaya i yazykovaya problema. [Scientific discourse: Putting forward a result as a communicative and linguistic problem] [Text] – Moscow : URSS, Librokom, 2017. – 139 p.
- 5 **Gee, J. P.** Literacy, Discourse, and Linguistics: Introduction [Text] // Journal of Education. – 1989. – 171 (1). – P. 5–17.
- 6 **Cuddy, A.** Your Body Language Shapes Who You Are. – TED Conferences LLC. Edinburgh International Conference Center, Edinburgh. June 2012. – Lecture. 30.09.2015. [Electronic resource]. – https://www.ted.com/talks/amy_cuddy_your_body_language_may_shape_who_you_are (Accessed 06.01.2021).
- 7 **Sadrova, K. Q.** Qazaq tilindegi kóp propozitsiyaly diskýrstyn qurylymdyq negizderi. [Structural bases of multipositional discourse in the Kazakh language] [Text] – Aqtóbe, 2008. – P. 12–17.
- 8 **Akhatova, B. A.** Politicheskij diskurs: formy vyrazheniya yazykovogo soznaniya [Political discourse: forms of expression of linguistic consciousness: doctoral dissertation in philological sciences] [Text] – Almaty : KazUMO & WL named after Abylai Khan, 2007. – 205 p.
- 9 **Armstrong, K.** A History of God: the 4,000-year Quest of Judaism, Christianity and Islam [Text] – New York, 1993. – 198 p.
- 10 **Armstrong, K.** Iydaizm, hristiandyq pen islamdaǵy 4000 jyldyq izdenis: qudaitany baiany / aıy. D. Kenjetai, K. Qaratyshqanova, A. Tasbolat, N. Tursynbaev. [A History of God: the 4,000-year Quest of Judaism, Christianity and Islam /translated by D. Kenjetai, K. Karatyshkanova, A. Tasbolat, N. Tursynbayev] [Text]. – Almaty, 2018. – 432 p.
- 11 **Charlton, T. L.; Charles S.** A Latin Dictionary (in Latin). Perseus Digital Library: Oxford. Clarendon Press. – 1879. [Electronic resource]. – <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0059%3AAalphabetic+letter%3DYG> (Accessed 06.01.2021).
- 12 **Cicero.** De Divinatione. Loeb Classical Library; The Latin Library. [Electronic resource]. – https://www.loebclassics.com/view/marcus_tullius_cicero-de_divinatione/1923/pb_LCL154.213.xml (Accessed 06.01.2021).

Материал баспаға 16.03.21 түсті.

А. К. Жумабекова, А. Е. Ауелбекова

Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
Республика Казахстан, г. Алматы.

Материал поступил в редакцию 16.03.21.

АСПЕКТЫ ДОСТИЖЕНИЯ ЭКВИВАЛЕНТНОСТИ НАУЧНОГО ДИСКУРСА

Статья посвящена изучению способов достижения эквивалентности при переводе текстов научного стиля. Особое внимание уделено дискуссии по определению термина «научный дискурс» в казахском, английском и русском языкознании. В качестве исследовательского материала был выбран оригинал на английском языке и казахский перевод учебника Карен Армстронг по религиоведению для вузов «История Бога: 4000-летние поиски иудаизма, христианства и ислама». Перевод на казахский язык был осуществлен в 2018 году в рамках проекта «Новое гуманитарное образование. 100 новых учебников на казахском языке» государственной программы «Духовное возрождение»; и ранее не был подвергнут анализу. Отмечается, что научный дискурс в переводческой науке – это переводческая деятельность, в которой профессиональная работа может выполняться только при условии предварительного ознакомления с соответствующей предметной областью и ее специфической терминологией. Представлены результаты анализа особенностей прямого перевода учебника с английского языка на казахский в функциональном и прагматическом аспектах. Сделан вывод о том, что содержание исходного текста, отраженное в терминах и устойчивых выражениях, относящихся к трем мировым религиям: иудаизму, христианству и исламу, – в целом представлено правильно. В случаях неточных или неполных переводов авторы статьи предложили свои варианты.

Ключевые слова: научный дискурс, переводческое дело, терминология, эквивалентность, научный текст, трансформация.

A. K. Zhumabekova, A. Y. Auyelbekova

Abai Kazakh National Pedagogical University,
Republic of Kazakhstan, Almaty.

Material received on 16.03.21.

ASPECTS OF ACHIEVING THE EQUIVALENCE OF SCIENTIFIC DISCOURSE

The article is dedicated to the study of ways of achieving the equivalence in translation of scientific style texts. Particular attention is paid to the discussion of the «scientific discourse» term definition in Kazakh, English and Russian linguistics. The original in English and the Kazakh translation of Karen Armstrong's textbook on religious studies for universities «A History of God: 4000 Years of Searches for Judaism, Christianity and Islam» were selected as a research material.

The translation into Kazakh was carried out in 2018 within the framework of the project «New Humanitarian Education. 100 New Textbooks in Kazakh» of the state program «The Spiritual Revival»; and has not previously been analyzed. It is noted that scientific discourse in the science of translation, is a translation activity in which professional work can be performed only on condition of a preliminary introduction to the relevant area of the subject and its specific terminology.

The results of the features analysis of direct translation of the textbook from English into Kazakh in functional and pragmatic aspects are presented. It is concluded that the content of the original text, reflected in terms and stable expressions related to the three world religions: Judaism, Christianity and Islam, is generally presented correctly. In cases of inaccurate or incomplete translations, the authors of the article proposed their own options.

Keywords: scientific discourse, translation studies, terminology, equivalence, scientific text, transformation.

Теруге 16.03.2021 ж. жіберілді. Басуға 26.03.2021 ж. қол қойылды.
Электронды баспа
1,80 Mb RAM

Шартты баспа табағы 17,0. Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.
Компьютерде беттеген: А. Шукурбаева
Корректор: А. Р. Омарова
Тапсырыс № 3754

Сдано в набор 16.03.2021 г. Подписано в печать 26.03.2021 г.
Электронное издание
1,80 Mb RAM

Усл. печ. л. 17,0. Тираж 300 экз. Цена договорная.
Компьютерная верстка: А. Шукурбаева
Корректор: А. Р. Омарова
Заказ № 3754

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған
Торайғыров университеті
140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы
Торайғыров университеті
140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.
67-36-69
e-mail: kereku@tou.edu.kz
www.vestnik.tou.edu.kz